

CYNLLUNIAU MARCIO TAG

HAF 2018

**CYMRAEG: IAITH GYNTAF - UNED 3
2000N30-1**

RHAGARWEINIAD

Defnyddiwyd y cynllun marcio hwn gan CBAC ar gyfer arholiad 2018. Penderfynwyd arno'n derfynol yn dilyn trafodaeth fanwl mewn cynadleddau arholwyr gan yr holl arholwyr oedd yn ymwneud â'r asesiad. Cynhaliwyd y gynhadledd yn fuan ar ôl sefyll y papur fel y gellid cyfeirio at yr amrediad llawn o ymatebion ymgeiswyr, gyda sgrïptiau wedi'u llungopïo yn sail i'r drafodaeth. Amcan y gynhadledd oedd sicrhau bod y cynllun marcio wedi'i ddehongli a'i gymhwysu yn yr un modd gan yr holl arholwyr.

Gobeithir y bydd y wybodaeth hon o gymorth i ganolfannau ond cydnabyddir ar yr un pryd y gallai fod gan athrawon safbwyntiau gwahanol ynglŷn â manylion neu ddehongli gan nad ydynt wedi bod yn rhan o'r gynhadledd farcio.

Mae'n flin gan CBAC ond nid oes modd iddo ymgymryd ag unrhyw drafodaeth na gohebiaeth am y cynllun marcio hwn.

CYMRAEG: IAITH GYNTAF

CYNLLUN MARCIO Uned 3 MAI 2018

Adran A Defnyddio Iaith a Barddoniaeth

Cyfanswm o 25 marc

Rhoddir 2 farc am bob brawddeg sydd yn dangos ystyr a defnydd yn eglur a chywirdeb ieithyddol. Rhaid dangos ystyr yn eglur cyn ennill marciau.

1 neu 2 wall – colli ½ marc

Mwy na 2 wall – colli 1 marc

Ystyrir gwallau atalnodi, e.e. acen grom neu atalnod llawn, yn wallau. Hefyd pan gyflwynir dwy frawddeg yn lle un, ystyrir hyn yn un gwall.

gwêl: rhaid cyfleu'r amser presennol / presennol arferiadol / dyfodol / gorchmynnol yn gywir.

Gwêl gwch ar Lyn Tegid bob bore wrth iddo fynd i'r ysgol ar y bus.

Ar hyn o bryd *gwêl* ef gwch ar Lyn Tegid.

Gellir dyfarnu 2 farc am yr atebion hyn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd a chywirdeb ieithyddol.

Gwêl cwch ar Lyn Tegid bob bore wrth iddo fynd i'r ysgol ar y bus.

Dyfernir 1 ½ marc am yr ateb hwn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd ond cosbir y gwall treiglo.

Ar hyn o bryd *gwêl* gwch ar Lyn Tegid.

Gwêl gwch ar Lyn Tegid.

Dim marciau gan na ddangosir ystyr na defnydd yn llawn.

sonnir: Mae angen tag amser a defnyddio 'gan' yn y frawddeg er mwyn cyfleu'r ffurf amhersonol yn yr amser presennol/dyfodol yn gywir.

Sonnir am y cyngerdd gan aelodau'r pwyllgor cyn bo hir.

Gellir dyfarnu 2 farc am yr ateb hwn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd a chywirdeb ieithyddol.

Sonnir ei bod yn film dda.

Dim marciau gan na ddangosir ystyr na defnydd yn llawn. Gellir defnyddio *soniwyd* yma.

ynddo: mae angen defnyddio'r arddodiad ar ôl berfenwau a berfau yn gywir.

Dyma'r castell yr oedd y dywysoges yn byw *ynddo*.

Gellir dyfarnu 2 farc am y brawddegau hyn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd a chywirdeb ieithyddol.

Rhaid cael gwrthrych yn y frawddeg.

[3x2 = 6]

(b)

- (i) Rhoddir 1 marc am bob esboniad cywir. Disgwylir bod y disgyblion yn defnyddio termau cywir:

y **ddrama** : enw benywaidd (unigol) yn treiglo'n feddal ar ôl y fannod / 'y'
roeddwn yn **falch**: ansoddair yn treiglo'n feddal (yn y traethiad) ar ôl 'yn' [1x2 = 2]

- (ii) Rhoddir 1 marc am bob ateb cywir:

Rhagenw dibynnol blaen: fy
cysylltair: mai
berf amheronol: perfformiwyd
Camsillafu ½ marc [1x3=3]

- (iii) Rhoddir 2 farc am frawddeg gywir. 1 neu 2 wall – colli ½ marc. Mwy na 2 wall – colli 1 marc.

Gellir dyfarnu 2 farc am y frawddeg ganlynol:
Clywais *eu bod* nhw'n mynd i adeiladu llyfrgell newydd yno. [2]

- (iv) Rhoddir 2 farc am frawddeg gywir. Rhoddir 1 marc am '*dylwn*' ac 1 marc am '*gerdd*' / '*cerdd*'.

Gellir dyfarnu 2 farc am y frawddeg ganlynol:
Dylwn orffen astudio'r gerdd yn fuan. [2]

- (v) Rhoddir 1 marc am bob gwall a gywirwyd ac 1 marc am bob esboniad cywir. Rhaid i'r cywiriad fod yn gywir cyn ennill marc. Disgwylir bod y disgyblion yn defnyddio termau cywir e.e. rhagenw, arddodiad,berf, enw benywaidd

bod hi > **ei bod (hi)**: cystrawen anghywir, angen defnyddio rhagenw blaen (trydydd unigol o flaen y berfenw 'bod') / Credaf iddi hi...

ohono > **ohoni**: gan fod swydd yn enw benywaidd mae angen defnyddio ffurf benywaidd yr arddodiad 'o'.

½ marc am nodi yr arddodiad 'ohoni'
½ marc am nodi 'ffurf benywaidd' [4]

- (vi) Rhoddir 3 marc am lunio brawddeg gywir. 1 neu 2 wall – colli ½ marc. Mwy na 2 wall colli 1 marc.

Colli 1 marc os defnyddir dwy frawddeg
Colli 1 marc os yw'r frawddeg yn ailadroddus
Gellir dyfarnu 3 marc am y frawddeg ganlynol:
Mae siop Bwlbamwy yn siop leol, drydanol sy'n gwerthu nwyddau amrywiol i'r cartref yn genedlaethol a rhyngwladol. [3]

- (vii) Rhoddir 3 marc am lunio paragraff amrywiol ei frawddegau. Gellir cychwyn brawddeg gyda 'Y mae / Mae' unwaith yn unig.
- 1 neu 2 wall neu golli ffaith – colli ½ marc
 - Mwy na 2 wall – colli 1 marc
 - Hyd at 4 gwall – colli 1 marc
 - Hyd at 8 gwall – colli 2 marc
 - O dan 1 marc – y darn ddim yn ddealladwy.
 - Ni ddylid cosbi yr un gwall ddwywaith.
 - Dylid ystyried a oes gorddefnydd o ran geiriau.
 - Mae angen ystyried cywair y darn hefyd.
 - Os yw'n ailadroddus colli ½ marc.

Gellir dyfarnu 3 marc am y canlynol:

Mae Cyngor Sir Abertawe yn bwriadu codi tâl ar gyfer casglu biniau brown o fis Ionawr ymlaen oherwydd nad oes cyllid i ariannu'r cynllun. Caiff y bin brown, sydd ar gyfer gwastraff o'r ardd, ei gasglu bob pythefnos. Dylai pawb sydd eisiau parhau â'r cynllun gysylltu â'r Cyngor drwy'r cyfeiriad e-bost sydd ar waelod y daflen hon. **[3]**

**Cynllun Marcio
Adran B
Meini Prawf Cwestiwn penodol**

Wrth ateb y naill gwestiwn a'r llall disgwylir bod yr ymgeiswyr yn:

- cyfeirio'n benodol at gerddi a defnyddio dyfyniadau perthnasol
- saernïo traethawd ac yn dewis a dethol y perthnasol
- ymdrin â chreffft/arddull y beirdd, ei saernïo o fewn y drafodaeth gan gyfeirio at y gynghanedd lle bo angen.

Dyfarnu marciau

- Rhaid ystyried ansawdd y drafodaeth wrth ddyfarnu marciau.
- Os na roddir sylw i arddull o gwbl dylid gostwng un band marciau.
- Pe bai ymgeisydd yn trafod un gerdd yn unig – marcio AA2 allan o 10.
- Pe bai ymgeisydd yn trafod dwy gerdd yn unig – marcio AA2 allan o 20.
- Rhaid i farc iaith AA3 fod o fewn band marciau i farc y cynnwys.
- Dylid ystyried 3 phwynt cyntaf meini prawf AA3 yn ogystal â'r ddau sy'n ymwneud â chywirdeb iaith.

- (a) Mae'r **ymdeimlad o berthyn**, boed i ddarn o dir neu gymdeithas, wedi ysbrydoli cerddi beirdd ar hyd y blynyddoedd. Trafodwch a chymharwch sut y llwydda Waldo Williams, Gwyn Thomas a T.H.Parry-Williams i gyfleu'r ymdeimlad hwn o berthyn. Dylech gyfeirio at **gynnwys** y cerddi, **agwedd** y beirdd a'u **harddull**.

Mae'r ymdeimlad o berthyn i ddarn o dir neu gymdeithas yn hynod bwysig i'r beirdd ac yn **ysbrydoliaeth** iddynt. Mae'r **elfen gymharol** yn rhan hanfodol o ofynion y cwestiwn.

Arwyddocâd yr ymdeimlad o berthyn: bydd modd cyfeirio bod yr ymdeimlad yma o berthyn i fro i T.H.Parry-Williams yn gyfystyr, nid cymaint â'r gymdeithas a'i phobl ond â'r tirlun a'r mynyddoedd o'i amgylch. Cafodd ei **ysbrydoli** gan ei fro a chyflea yn y gerdd *Moelni* yr argraff ddofn a wnaeth ei gynefin mynyddig arno yn ei fachgendod.

Yn yr un modd y mae Gwyn Thomas yn '*Yma y mae fy lle*' yn myfyrio ar gyfoeth ei brofiadau ym mro ei febyd sef Blaenau Ffestiniog. Yn wir ceir adlais o'r syniad a gyflwynir yn y gerdd '*Moelni*' yn y llinellau agoriadol. Mae'n agor y drws ar y darlun ac ar y neges, sef bod y bardd yn perthyn i'r lle hwn. **Mae'r bardd a'r lleoliad yn perthyn i'w gilydd yn annatod.** Nid rhywbeth arwynebol mo'r teimlad hwn o berthyn, ond fel T.H.Parry-Williams rhywbeth sy'n treiddio i fêr ei esgyrn a'r uniaethu hwn yn ddi-ddarfod.

Yn yr un modd '*Preseli*' a gafodd ei hysbrydoli gan gariad angerddol Waldo Williams at fro ei febyd, y tirlun a'r gymdeithas fel ei gilydd. Mae'r ardal – y lle a'r bobl yn noddfa iddo. Pobl sydd yn mynd â'i fryd gyda chariad y bardd at ei fro yn tarddu o'r bobl.

Darlun o'r lle: Er mai darlun o le sy'n **ddigon llwm ei dirwedd** sydd gan Gwyn Thomas yn y gerdd '*Yma mae fy lle*', pwysleisir y modd y mae'r bardd yn uniaethu'n llwyr gydag elfennau sydd o'i gwmpas. Sonir am yr amrywiaeth o ran tirwedd, y mawnogydd a'r corysdd ar y naill law a'r creigiau ar y llaw arall; y cyfan yn rhychwantu'r canrifoedd. Fel Gwyn Thomas nid bardd sy'n disgrifio harddwch byd natur mo T.H.Parry-Williams ychwaith. Yn wir, mae'r bardd yn cadarnhau pa mor hynafol yw'r tirlun. Nid lle tlws mohono ond roedd natur o gylch ei gartref yn Eryri yn ffenomen weladwy iddo. Tra bo Gwyn Thomas yn darlunio'i ardal, myfyrio a wna T.H.Parry-Williams gan **ddefnyddio ei fro i drafod gwirioneddau bywyd.**

Fel Gwyn Thomas a T.H.Parry-Williams nid yw'r amgylchfyd a ddarlunir yn ardal y Preseli yn ddelfrydol. Nid yw'r tir yn gyfoethog a sonnir am y tywydd yn ddiflas; eto mae'r cydweithio a'r gwydnwch a wêl Waldo yn y modd y daw'r bobl i delerau gyda'r amodau byw yn ei **ysbrydoli** fel bardd.

Dylanwadau sydd arnynt: pwysleisia Gwyn Thomas y dylanwadau a fu arno, dylanwadau na ellir eu dileu. Yn yr un modd na ellir dileu delw oddi ar '*gywion gwyddau*', ni ellir dileu dylanwadau bro ei febyd oddi ar y bardd. Nid yw'n cyfeirio at ddim byd rhyfeddol, dim ond tynnu ein sylw at y pethau elfennol Cymreig a ddylanwadodd arno. Y dylanwadau hyn a greodd y bardd a dylanwadu ar '*lefelau dyfnaf fy mod*'. Yn yr un modd dywed T.H.Parry-Williams fod y mynyddoedd yn '*rhan o'i hanfod*' yntau. Cysyllta'r math o berson ydyw gyda gwahanol agweddau ar amgylchedd bro ei fagwraeth. **Angor yw'r fro yn rhoi ymdeimlad o sicrwydd iddo.**

Cafodd Waldo ei ysbrydoli hefyd a chyfeiria at ei fro fel **rhan annatod o'i hunaniaeth**. Microcosm o Gymru yw ei fro a mynega ei gariad ati. Gwêl fygythiad y Weinyddiaeth Amddiffyn yn tansellio ei hunaniaeth ac yn bygwth ei gymdeithas ddelfrydol.

Nid disgrifio bro ei febyd yn y gorffennol a wna'r Gwyn Thomas ond disgrifio'r lle **heddiw** yn y presennol er mwyn pwysleisio mor drwm yw dylanwadau'r ardal arno. Dengys yma fod y dylanwadau sydd ar berson yn ei ieuenctid yn parhau drwy gydol bywyd.

Agwedd: Gellir sôn bod Gwyn Thomas yn defnyddio bro ei febyd i ymchwilio i **ystyr bywyd**. Defnyddia T.H.Parry-Williams hefyd bro ei febyd i drafod **gwirioneddau bywyd**. Daw i adnabod ei hun gan athronyddu yn y gobaith y daw i ddeall bywyd a marwolaeth. Yn wahanol i sawl bardd nid ffrwyth myfyrdod a geir ond y myfyrdod ei hun. Mae'n ystyried cysyniadau crefyddol, rhamantaidd, modernaidd, gwyddonol, daearyddol ond yn derbyn yr un ohonynt yn llawn. Awgryma y gall dyn adael ei ôl ar y ddaear yn yr un modd ag y mae'n sôn am y '*cewri wedi bod erioed yn hir lyfnhau'r llechweddau ar bob llaw*' gan gydnabod felly bodolaeth rhyw rymoedd ysbrydol hyd yn oed os nad ydynt yn rymoedd crefyddol.

Yn yr un modd wedyn Waldo; er ei fod yn cydnabod mai cyfnod byr yw ein bodolaeth ni ar y ddaear sef y '*drofa fer*' pwysleisia fod gan bawb ei gyfraniad i'w wneud a dyna'r her sydd angen i ni ei hwynebu. **Agwedd gadarnhaol** sydd gan Waldo. Oherwydd ei gred sylfaenol yn naioni dyn mae'i olwg ar fywyd yn un llawn gobaith a chaiff hyn ei drosglwyddo wrth iddo ddefnyddio delweddau arbennig. Gwerthoedd ysbrydol a brawdgarwch yw unig obaith y ddynoliaeth i fyw bywyd heddychlon ac roedd gan Waldo sicrwydd y byddai hyn yn goroesi unrhyw fygythiad. Gwelir pwysigrwydd Cymru a'r iaith Gymraeg iddo wrth iddo edrych allan ar y byd drwy ffenestr ei iaith a'i ddiwylliant - dyna arwyddocâd bro ei febyd iddo, y Preseli. Nid ceisio ateb a wna Waldo yn '*Preseli*' ond rhoi'r ateb – cenhadu'n dawel ac yn heddychlon a wna gan ymbil arnom i warchod ei ardal a'i gwerthoedd gwaraid. Drwy edrych yn ôl i'r gorffennol ac ar y presennol caiff Waldo ateb i'r dyfodol.

Dylid cyfeirio at ddefnydd y beirdd o fesurau ac arddull wrth fynegi'r ymdeimlad o berthyn e.e. mae'r soned yn fesur cryno yn caniatáu T.H.Parry-Williams i fyfyrion gan greu delweddau o syniadau, y wers rydd wedyn i Gwyn Thomas yn caniatáu iddo amrywio hyd llinellau a defnyddio'r odl yn bwrsasol.

Yma y mae fy lle

- Mae'r bardd yn perthyn i ardal bro ei febyd sef Blaenau Ffestiniog, mynegi ymlyniad at ddarn o dir, ymdeimlad dwfn o berthyn.
- Mae'r bardd a'r lleoliad yn perthyn i'w gilydd yn annatod.
- Pwysleisir y dylanwadau a fu arno, dylanwadau na ellir eu dileu.
- Nid disgrifio a phwysleisio harddwch y lle a wna'r bardd ond yn hytrach yr amrywiaeth o ran tirwedd, y mawnogydd a'r corysdd ar y naill law a'r creigiau ar y llaw arall a dyma gyfoeth ei brofiadau, maent yn rhychwantu'r canrifoedd.
- Cyfeiria at fyd natur a'r diwydiant llechi, y '*gigfran a'r gylfinir*' a'r '*defaid*' sef y pethau elfennol Cymreig hyn a ddylanwadodd arno.
- Mae fel petai'r '*gwair gwydn*' yn bodoli law yn llaw gyda'r diwydiant llechi. Cyfeirir at gynnwrf y lle o ganlyniad i'r diwydiant llechi.
- Y dylanwadau hyn a greodd y bardd ac maent yn parhau drwy gydol bywyd '*hyd lefelau dyfnaf fy mod*'.
- Pwysleisir y modd y mae'r bardd yn uniaethu'n llwyr gyda'r elfennau sydd o'i gwmpas
- Nid rhywbeth arwynebol mo'r teimlad hwn o berthyn, ond rhywbeth sy'n treiddio i fêr ei esgyrn.
- Disgrifio bro ei febyd yn y presennol a wna'r bardd.
- Cerdd yn y wers rydd sy'n defnyddio odl yn achlysurol, e.e. defnyddia'r odl wrth gloi'r gerdd er mwyn cysylltu'r geiriau pwysig '*yn ddiddarfod*' a '*fy mod*', defnydd o ailadrodd '*yma y mae fy lle*', gwrthgyferbyniadau: '*mawnogydd a'r manau llaith*' ac '*esgeiriau hir y creigiau*,' cyffelybiaeth '*meini llwydion fel llygadau'r cynfyd*' yn rhychwantu'r canrifoedd, agor y gerdd â'r gair '*annileadwy*' a chloi drwy ddefnyddio '*yn ddiddarfod*', paradocs '*darniwyd yn ddethau â ffrwydrion*' wrth ddisgrifio crefft y chwarelwr, uchafbwynt yn y llinell olaf.

Moelni

- Gwelir pwysigrwydd ac arwyddocâd bro ei febyd i'r bardd, er nad bardd yn disgrifio harddwch byd natur mohono.
- Mae perthynas y bardd a'i fro mor ddwys fel bod ei hunaniaeth yn dibynnu arnynt, roedd ef a'i fro yn rhan annatod o'i gilydd.
- Ar '*gynefin*' ei fro enedigol mae'r pwyslais yn hytrach nag ar y genedl.
- Mae'r sôn am y '*cewri wedi bod erioed yn hir lyfnhau'r llechweddau ar bob llaw*' yn cydnabod bodolaeth rhyw rymoedd, ysbrydol, hyd yn oed os nad ydynt yn rymoedd crefyddol.
- Mae holl brofiadau personol ei fachgendod yn ymwneud â'r ardal fynyddig yn Eryri yn bwysig iddo. Dywed bod y mynyddoedd yn '*rhan o'm hanfod*' - cysyllta y math o berson ydyw gyda gwahanol agweddau ar amgylchedd bro ei fagu.
- Yn y chwechawd mae'n derbyn y bydd *peth o'i ddefnydd ar ôl yn y byd* sy'n awgrymu y cred y gall dyn adael ei ôl ar y ddaear; dyma'i ddeuoliaeth sy'n dangos ei anallu i ddod i unrhyw gasgliad pendant ynglŷn â bywyd a marwolaeth.
- Defnyddia bro ei febyd i drafod gwirionedd am fywyd. Moelni sydd ar yr un pryd yn gysurus ond hefyd yn angheuol oherwydd oddi yno y daeth ac y bydd yn dychwelyd. Ar y naill law dyma fardd yn ymgodymu â chwestiynau mawr tragwyddoldeb ond hefyd dyma blentyn yn dychwelyd i'w gynefin.
- Ei ddefnydd o'r mesur soned a'r newid yn dilyn yr '*Ac os*'.
- Defnyddir negyddion i bwrpas, 'nid oedd', 'ni', 'chwaith', 'dim ond'; defnyddir ansoddeiriau 'syn', 'uchel', ansoddair cyfansawdd 'henffurf'.
- Gwelir grym y cwpled clo gyda'r cyflythrennu a'r odl.
- Gwelir bardd metaffisegol yn gwneud delweddau o syniadau.

Preseli

- Gwelir pwysigrwydd bro'r Preseli, yr iaith Gymraeg a Chymru i'r bardd.
- Roedd yn ysgrifennu pan oedd y weinyddiaeth ryfel yn bygwth codi maes ymarfer rhyfel o amgylch ardal Mynachlog Ddu.
- Roedd yn adnabod ei ardal yn dda a'r hyn sydd o'i amgylch sydd wedi magu ynddo annibyniaeth barn.
- Cyfeiria at ei fro enedigol fel 'bro brawdoliaeth' a chariad Waldo at fro yn tarddu o'r bobl.
- Gwêl ei fro fel rhan annatod o'i hunaniaeth, bygythiad i'w fro yn tanseilio ei hunaniaeth.
- Mae brawdgarwch a brawdoliaeth, penillion 2 a 3 yn thema allweddol
- Mae cymdeithas ddynol ar y Preseli yn wydn ac yn cydweithio, er yn brin yn faterol, syniad o berthyn yma.
- Gwêl yn y Preseli obaith i ddynoliaeth, dyma enghraifft berffaith sut y dylai pobl fod yn byw ac yn gweithio gyda'i gilydd – microcosm o Gymru yw'r ardal.
- Gwelir darlun delfrydol o fro ei febyd a'r ple wrth gloi.
- Ceir heddychiaeth yn y clo, rhyfel a'r ffatri arfau yn bygwth yr heddwch hwn.
- Roedd Waldo yn gwbl argyhoeddedig nad rhyfel yw'r ateb i broblemau'r gymdeithas.
- Mae gobaith yn treiddio drwy'r gerdd, y gobaith am y dyfodol yn cael ei drosglwyddo wrth ddefnyddio delweddau byd natur a'r 'ffenstr' a'r 'ffynnon'.
- Cerdd rydd – amrywio hyd llinellau ond yn defnyddio odl.
- Ceir ymhyfrydu yn sŵn a sain yr enwau lleol, cyferbyniad: 'yr yrfa faith ar y drofa fer', delwedd o 'dŷ', ailadrodd y ferf 'cadwn'; arwyddocâd y rhagenw blaen 'fy'; trosiad 'Ac yn estyn yr haul i'r plant o'u plyg' i gyfleu caredigrwydd a gofal y bobl; Waldo yn mynnu bod ei gyd-Gymry yn sefyll fel un, 'perl yr anfeidrol awr': mae'r lle fel trysor gorau posibl iddo.

Mae modd i ymgeiswyr ennill marciau trwy gyfeirio at nodweddion perthnasol na nodwyd yn y cynllun marcio hwn. Dylid gwobrwyo pob ateb teilwng.

- (b) Yn y gerdd '**Y Genhedlaeth Goll**' y mae Alan Llwyd yn dangos ei safbwynt yn glir ac yn llwyddo i **bigu ein cydwybod**. Trafodwch y gerdd hon a'i chymharu â **dwy** gerdd arall, un o waith Myrddin ap Dafydd ac un o waith Gwenallt sy'n dangos eu bod hwythau hefyd yn llwyddo i **bigu ein cydwybod**. Bydd angen i chwi gyfeirio at **gynnwys** y cerddi a'u **harddull**.

Byddant yn cyfeirio at '*Y Genhedlaeth Goll*', '*Y Meirwon*' a '*Gwenllian*'. Er bod y cerddi o ran eu cynnwys a'u themâu yn amrywio, y nod yw **dewis a dethol yr elfennau perthnasol yn unig i ateb gofynion y cwestiwn**. Bydd yr **elfen gymharol** yn rhan hanfodol wrth ystyried **sut y mae'r beirdd yn llwyddo i bigu ein cydwybod**. Ar lan afon Menai y mae Myrddin ap Dafydd yn y gerdd '*Gwenllian*' ac yn **pigo ein cydwybod** wrth godi'n hymwybyddiaeth ni o'n hanes cythryblus a thrist ni fel cenedl. Cofnodi un digwyddiad mewn hanes a wna ac arwyddocâd y digwyddiad hwnnw yn ein hoes ni heddiw. Er ein hanwybodaeth ni fel cenedl am alltudiaeth Gwenllian mae **arwyddocâd** arbennig iddi gan ei bod yn **ddelwedd i gyflwr yr iaith**. Yn union fel Gwenllian, mae'r Gymraeg wedi cael ei hesgymuno ac mae'r iaith hithau'n alltud i sawl rhan o Gymru erbyn hyn. Mae tristwch yn llais y bardd wrth gyfleu '*distawrwydd didosturi*'.

Pigo ein cydwybod drwy ddadansoddi'r gymdeithas ddiwydiannol yng Nghwm Tawe a wna Gwenallt hefyd gan egluro fod y dioddefaint a'r anghyfiawnder yr oedd mor ymwybodol ohono yn ifanc wedi gadael craith ar ei gof. Roedd ei blentyndod o dan gysgod parhaol angau a dyma gymdeithas a gollodd ei hurddas a rhinweddau gorau'r ddynoliaeth gan drachwant a chyfalafiaeth. Disgrifia ddau o'i ffrindiau bore oes yn '*chwydu eu hysgyfaint i fwced*' sy'n fwced '*fudr goch*'. Mae darlun y '*peswch*' yn ddelwedd ddiweddar o sgil-ffeithiau'r diwydiant glo. **Mae dicter Gwenallt at yr annhegwch a ddaeth i Dde Cymru yn sgil y Chwyldro Diwydiannol yn pigo ein cydwybod.**

Pigo ein cydwybod a wna Alan Llwyd nid yn unig drwy gyfeirio at oferedd rhyfel ond y diffyg gwerth a roddwyd ar fywydau'r *'genhedlaeth goll'* a laddwyd yn ystod y rhyfel byd cyntaf. *'Cannoedd ar gannoedd anghofiedig o enwau'* yw'r genhedlaeth goll a rhyfedda'r bardd bod modd cyhoeddi straeon dibwys mewn colofnau garddio a phêldroed yn ystod y *'fath gyflafan.'* Pwysleisir mai *'rhwng'* y colofnau hyn y cofnodwyd am *'feirwon Passchendaele'* yn un rhes.

Agwedd feirniadol: Defnyddia Myrddin ap Dafydd 'Gwenllian' i'n **beirniadu**. Mae yma **feirniadaeth** ohonom ni fel Cymry nad ydym yn trysori ein hiaith yn ddigonol. Ystyria dynged Gwenllian a thristwch ei hanes yn ogystal â thristwch y ffaith nad yw pobl Gwynedd yn ymwybodol o'i bodolaeth. Mae'n boenus o ymwybodol o'r bygythiad i'r iaith a chenedligrwydd y Cymry.

Yn yr un modd Gwenallt wedyn, o bentref Cymraeg diwydiannol Yr Alltwn gallai edrych ar fwg y Gwaith Dur a'r Gwaith Alcan ar lawr y dyffryn a'r tomennydd lludw a sgrap. **Darlun negyddol a geir o'r drefn gyfalafol ddiwydiannol a ormesodd weithwyr a theuluoedd.**

Yn achos Gwenallt dylanwad **creulondeb y gyfundrefn gyfalafol ddiwydiannol arno** oedd yn bennaf gyfrifol am ei bererindod a'i agwedd at y gymdeithas Gristnogol y'i magwyd ynddi. Cafodd flynyddoedd o dyndra rhwng Marcsiaeth a Christnogaeth a gwelodd seiliau ei ffydd yn ymddatod.

Yn yr un modd **agwedd feirniadol** sydd gan Alan Llwyd tuag at y newyddiadurwyr ar y naill law ond hefyd yr ymchwilyr academaidd ar y llaw arall.

Pigo cydwybod ond yn cynnig gobaith ac arweiniad yn eu cerddi: er gwaetha tristwch Myrddin ap Dafydd, mae'n cynnig **gobaith ac arweiniad**. Caiff Myrddin ap Dafydd **ysbrydoliaeth** a chaiff ei argyhoeddi, fel y mae'r llanw'n troi'n sydyn ar draeth Lafan, y daw'r iaith eto *'i mewn dros dywod Mena'* gan ennill ei thiriogaeth. Sylweddola fod yna obaith, gobaith y bydd pobl y tro hwn **yn dod i gofio am Gwenllian** a gobaith wrth ystyried sefyllfa'r iaith y bydd hithau'n dychwelyd i hawlio ei phriod le yng Ngwynedd ac yng Nghymru gyfan. Eto mae'r gobaith mae'r bardd yn ei gynnig yn **dwysáu cydwybod y darlennydd** o ran derbyn ei gyfrifoldebau.

Er gwaethaf dicter Gwenallt yn erbyn effeithiau cyfalafiaeth ymwthiol daw yntau erbyn diwedd ei gerdd **i edmygu dewrder a gwerthoedd y gymdeithas ddiwydiannol** yr oedd yn rhan ohoni a'r *Meirwon* hyn a ddangosodd iddo werthoedd bywyd. Ar un llaw gellir dadlau ei fod yn moli'r bobl ac yn sylweddoli mai sylfaen pob gwareddiad yw teulu, dyn a'i gymdogaeth. Eto gellir awgrymu mai **diobaith yw'r darlun** yn y clo gan mai *'ar waelod y cof'* yn unig yr erys *'teulu a chymdogaeth, aberth a dioddefaint dyn.'*

Gwahanol fodd bynnag yw ymateb Alan Llwyd oherwydd ym mhennill olaf 'Y *Genhedlaeth Goll'* **mae'n parhau i bigo ein cydwybod** drwy gyfeirio at yr ymchwilyr academaidd yn didoli eu nodiadau a'u hymchwil ac yn troi *'hunllef y bechgyn hyn yn droednodyn oer ar waelod tudalen'*. Nid oes elfen o golled personol mewn troednodyn a dyna bwysleisio eto pa mor ddibwys yn llygaid yr ymchwilyr yw tynged milwyr truenus y rhyfel. Cyhudda'r bardd ddifaterwch yr ymchwilyr oherwydd bod ganddynt fwy o ddiddoreb mewn troednodiadau academaidd 'oer' ar waelod tudalen na straeon sy'n cyfleu trasiedi 'Y Genhedlaeth Goll'.

Dylent gyfeirio at ddefnydd y beirdd o fesurau ac arddull wrth drafod sut y mae'r beirdd yn pigo ein cydwybod e.e. mae'r gyfres o benillion pedair llinell o hyd gyda phatrwm odli yn rhoi cyfle i Gwenallt ddarlunio ei dicter tuag at yr annhegwch cymdeithasol.

'Gwenllian' Myrddin ap Dafydd

- Mae Myrddin ap Dafydd wedi mynd yn ôl mewn hanes wrth ddewis Gwenllian fel teitl cerdd ac yn ei thrafod o safbwynt heddiw.
- Meddylia'r bardd amdani fel person ac nid cymeriad mewn hanes a llwydda i ennyn ein cydymdeimlad ati.
- Mae Gwenllian y plentyn yn cynrychioli'r iaith, yr iaith Gymraeg sy'n pwysu ar gydwytod y bardd ac mae'n trin a thrafod dyfodol y Gymraeg .
- Mae'r bardd ar noson o haf yn ystod 1993 wedi ymweld ag abaty Llanfaes ar lan afon Menai ac yn myfyrio am dynged Gwenllian, am dristwch ei hanes yn cael ei chipio o Abergwyngregyn a'i halltud i Abaty Sempringham yn dri mis oed a hefyd am dristwch nad yw pobl Gwynedd yn ymwybodol o'i bodolaeth.
- Caiff marwolaeth Gwenllian a marwolaeth yr iaith cymaint o effaith ar y tir o'n cwmpas; iaith yn gymaint rhan o'r wlad, nes ei bod mewn amser yn dod yn rhan o'r tir o amgylch.
- Gwelir gweledigaeth y bardd - awgrym gobaith wrth gloi, llanw'n troi a'r gobaith nid yn unig y bydd pobl yn cofio am Gwenllian ond y bydd yr iaith yn adennill ei thiriogaeth ac yn hawlio ei lle.
- Mesur cywydd sydd yma, defnydd o gynghanedd e.e. '*distawrwydd didostur*' i bwysleisio anwybodaeth y Cymry am hanes Gwenllian, trosiad estynedig yw Gwenllian o'r iaith Gymraeg, creu awrygylch trwy ddelwedd - cymharu trai afon Menai â thrai cof pobl am hanes Gwenllian a'r iaith ar drai yng Ngwynedd, defnydd amlwg o'r negyddion, cyfosod, effeithiolrwydd '*iorwg*'.
- Er ei fod wedi mynd yn ôl mewn hanes, dyma gerdd bersonol iawn sy'n pigo cydwytod ac yn parhau'n amserol.
- Ceir cyfres o wrthgyferbyniadau, personoli, defnyddio rhagenwau ti/mi, trosiadau, ailadrodd.

Y Meirwon

- Cerdd i gymdeithas ddiwydiannol Cwm Tawe, yn cyfleu caledi ac enbydrwydd y dosbarth gweithiol. Mae'r bardd yn dadansoddi'i gymdeithas a'i gynefin ac yn olrhain ei bererindod.
- Ceir atgofion am ei gyfoedion fu'n chwarae rygbi ag ef, doedd ganddo ddim syniad beth fyddai eu tynged.
- Cyflëir agwedd y bardd at y gymdeithas Gristnogol y'i magwyd ynddi. Cafodd flynyddoedd o dyndra rhwng Marcisiaeth a Christnogaeth a gwelodd seiliau ei ffydd yn ymddatod.
- Gwelir dicter cynyddol y bardd wrth sôn am angau ond nid angau cyffredin mohono fel yr angau a wybu ardaloedd a oedd yn rhydd o ddamweiniau'r byd cyfalafol
- Gwyddai Gwenallt o brofiad personol beth oedd effaith '*yr angau llychlyd*,' '*yr angau a chanddo arswyd tynghedfen las*,' sef marwolaethau cynamserol, y gwastraff diwydiannol.
- Gwyddai hefyd am ddychwch y gweddwon. '*a llond dwrn o arian y gwaed*' yn waddol am oes o aberth. Dioddefent yn dawel, yn ddiemosiwn gan dderbyn iawndal am eu colledion, '*A bwcedaid o angau yn atgo' tan ddiwedd oes*'.
- Adnabu Gwenallt ruddin y gymdeithas ddiwydiannol, ei dewrder a gwerthoedd dynoliaeth.
- Dychwelyd at Gristnogaeth a wnaeth, at egwyddorion Cristnogol yn hytrach na chapelyddol .
- Mae'r clo yn frathog, yn feirniadol ac yn nodweddiadol o Gwenallt sosialaidd a chrefyddol. Ceir yma eironi dyrchafol. Chwalwyd ei fyd delfrydol, ei '*Wtopia*' pan ddaeth y Gweithiau Dur ac Alcan i'r fro ond eto noda mai *Y Meirwon* a ddangosodd iddo werthoedd cynhaliol bywyd. Er nad yw'r gerdd yn clodfori na delfrydu, mae'n gerdd o foliant i'r bobl.

- Ceir yma weledigaeth onest iawn - sylfaen pob gwareiddiad yw teulu, dyn a'i gymdogaeth.
- Ceir arddull sgysiol ar gychwyn y gerdd, cyflythrennu '*A'r rhaffau dur a'm deil dynnaf wrthynt hwy*' yn pwysleisio ei gysylltiad â'r gorffennol, '*beddau*' yn drosiad o fyd glofaol - nid oes neb yn byw i'w gofio, gwrthgyferbyniadau - naws ysgafn / tristwch y penillion cyntaf, chwarae ar eiriau - '*Y Merthyron*' - eironi cignoeth, dau ferfenw negyddol pwerus '*torri*', '*tywyllu*'. Ymadroddion '*sleifiem i'r parlyrau Beiblaidd i sbïo yn syn*' yn gwbl wrthgyferbyniol i'r cyfeiriad at ganeuon gwrthryfel y genhedlaeth iau '*Colectau gwrthryfel coch - trais*'. Delweddu angau '*y llewpart diwydiannol a naid yn sydyn slei*.' Rhythmau amrywiol i gyfleu arafwch '*yr angau a gerdd..... llaith*' a sydynrwydd disymwth '*y llewpart diwydiannol*', gwrthgyferbynnu geiriau aml sillafog ac unsillafog i gyfleu effaith. Personoli angau '*angau hwteraid*'. Cyfres o ansoddeiriau cras i fwrw gwawd ar y gelyn '*yr angau llychlyd, myglyd, meddw*' - cynghanedd yn atgyfnerthu'r teimpladau, cyfansoddair '*dewrfud*' yn crisialu i'r dim.

Y Genhedlaeth Goll

- Ceir cerdd rymus i 'Genhedlaeth Goll' y Rhyfel Mawr; trasiedi cenhedlaeth gyfan.
- Cyfeirir at yr ymchwilyr drwy ddefnyddio'r rhagenw '*ni*', yr ymchwilyr sy'n ymchwilio i hanes y genhedlaeth goll sef y '*nhw*' wrth iddynt ddarllen ôl-rifynnau'r Rhyfel Mawr mewn papur cenedlaethol.
- Mae'r genhedlaeth goll yn '*rhythu i fyw*' llygaid yr ymchwilyr gyda'u '*llygaid cwestiyngar, cyhuddgar*' fel petaent yn eu cyhuddo o fod mor ddifater .
- Sonrir am y modd y lladdwyd y genhedlaeth hon a chyflëir anferthedd y lladd.
- Gwelir safbwynt y bardd wrth ddarlunio'r cerrig beddau yn ffosydd Ffrainc a Gwlad Belg a'r ansoddair '*didrugaredd*' yn cyfleu'r dirmyg.
- Pwysleisir ymhellach y rhesi o gerrig beddau wrth gyfeirio at y '*cannoedd ar gannoedd ar gannoedd o anghofiedig enwau*'. Cyfeirir at bob colofn ar dudalen newyddion '*yn gofgolofn gul i goffâu'r hogiau*' ac erbyn diwedd yr ail bennill cyflëir bod y papur newydd cyfan fel petai'n coffâu'r milwyr.
- Gwelir dirmyg y bardd eto wrth iddo sylweddoli bod y papur newydd yng nghanol y '*fath gyflafan*' yn rhoi sylw i bethau dibwys yn y cyfnod megis '*colofn ffasiynau*', '*colofn arddio a'r colofnau pêl-droed*' '*fel petai 'na ddim byd o'i le*'.
- Yna mae'r ergyd yn ein taro wrth inni sylweddoli mai un rhes yn unig o gofnod am hanes meirwon Passchendaele sydd yn y papur mewn gwirionedd.
- Nid yn unig mae'r bardd yn ystyried oferedd rhyfel, yn pwysleisio erchylltra'r sefyllfa ond hefyd yn rhyfeddu at allu dynoliaeth i boeni am bethau dibwys bywyd yng nghanol '*trasiedi cenhedlaeth*'.
- Yng nghlo'r gerdd try'r bardd unwaith eto i bigo ein cydwybod wrth gyfeirio at yr ymchwilyr yn troi '*hunllef y bechgyn hyn yn droednodyn oer ar waelod tudalen*'. Pwysleisir pa mor ddibwys yn llygaid yr ymchwilyr yw tynged milwyr truenus rhyfel. Cânt eu cyhuddo am fod yn ddifater a derbyn chwalfa'r lladd.
- Ceir cyfres o bedwar pennill ar ffurf y wers rydd lle nad oes yna odl na phatrwm rhythmig pendant; defnyddir y gynghanedd i rymuso'r dweud; defnyddio rhagenwau '*ni*' a '*nhw*' i bigo cydwybod; defnyddio berfenwau i bwysleisio: '*edrych*', '*syllu*', '*llygadrythu*', ailadrodd geiriau '*enwau*' a '*cannoedd*'; arwyddocâd y gyffelybiaeth enwau '*yn dawnsio fel llwch o flaen ein llygaid*'; awgrym cynnil yr adferf '*didrugaredd*' i ddisgrifio'r weithred o naddu'r enwau ar y cerrig beddau; cyfod darluniau cyferbyniol: y '*merched gosgeiddig yn gwisgo eu peisiau'n dwt*' a '*meirwon Passchendaele*'; amrywio hyd brawddegau e.e. llinell glo i gyfleu hanfod y gerdd.

Mae modd i ymgeiswyr ennill marciau trwy gyfeirio at nodweddion perthnasol na nodwyd yn y cynllun marcio hwn. Dylid gwobrwyo pob ateb teilwng.

Cynllun Marcio Cwestiwn 2 – Barddoniaeth 30 marc am yr ymateb ysgrifenedig a 10 am safon yr iaith a'r arddull

AA2 – Ymateb i Destun	AA2 – Ystod y Marciau (30)	AA3 – Ysgrifennu	AA3 – Ystod y Marciau (10)
<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth drylwyr ac eang am y cerddi • crynhoi ffeithiau perthnasol yn effeithiol, eu cymhwyso a'u cyflwyno'n gydlynol • cymharu a chroesgyfeirio effeithiol rhwng gweithiau'r beirdd a astudiwyd • arddangos dealltwriaeth dda o'r cysyniadau • dadansoddi a dehongli'n dda ystod o gerddi • datblygu ac ehangu ar syniadau'n drefnus a chydlynol • cyflwyno tystiolaeth drwy gyfeirio at gerddi penodol a defnyddio dyfyniadau'n effeithiol • dadansoddi arddull yn effeithiol a chyfeirio at y technegau a ddefnyddir gan y beirdd • defnyddio termau gwerthfawrogi barddoniaeth yn effeithiol 	24 - 30	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau a dadleuon cymhleth yn glir a chroyw, mewn gwahanol sefyllfaoedd ac at wahanol ddibenion • rhoi sylw manwl i gywair, ffurf a chynulleidfa drwy amrywio'r arddull yn sensitif • saernïo'r gwaith yn fwriadus er mwyn cyfleu cymhlethdod y pwnc • arddangos cyfoeth o adnoddau iaith • arddangos gafael sicr ar ramadeg a chystrawen 	8 - 10
<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth fanwl am y cerddi • crynhoi ffeithiau perthnasol a'u cyflwyno'n gydlynol • cymharu a chroesgyfeirio synhwyrol rhwng gweithiau'r beirdd a astudiwyd • arddangos dealltwriaeth eithaf da o'r cysyniadau • dadansoddi a dehongli'n synhwyrol ystod o gerddi • datblygu ac ehangu ar syniadau'n drefnus • cyfeirio at elfennau perthnasol yn y cerddi a defnyddio dyfyniadau addas a phwrpasol yn aml • dadansoddi arddull yn foddhaol a chyfeirio at y technegau a ddefnyddir gan y beirdd • defnyddio termau gwerthfawrogi barddoniaeth yn gyson 	20 - 23	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau a dadleuon lled gymhleth yn glir a chroyw mewn gwahanol sefyllfaoedd ac at wahanol ddibenion • rhoi sylw manwl i gywair, ffurf a chynulleidfa drwy amrywio'r arddull • cynllunio'r gwaith yn ofalus er mwyn cyfleu cymhlethdod y pwnc • arddangos adnoddau iaith da • arddangos gafael gadarn ar ramadeg a chystrawen 	7

AA2 – Ymateb i Destun	AA2 – Ystod y Marciau (30)	AA3 – Ysgrifennu	AA3 – Ystod y Marciau (10)
<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth am y cerddi gyda manylder ar adegau • crynhoi rhai ffeithiau perthnasol a'u cyflwyno'n gywir • cymharu a chroesgyfeirio rhwng gweithiau'r beirdd a astudiwyd • arddangos dealltwriaeth foddhaol o'r cysyniadau • dadansoddi a dehongli'r testun yn foddhaol • datblygu ac ehangu ar y prif syniadau'n drefnus • cyfeirio weithiau at elfennau perthnasol yn y cerddi a defnyddio dyfyniadau addas • trafod agweddau ar arddull y beirdd a chyfeirio at dechnegau a ddefnyddir • defnyddio termau gwerthfawrogi barddoniaeth yn eithaf cyson 	15 - 19	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau a dadleuon yn glir mewn gwahanol sefyllfaoedd ac at wahanol ddibenion • rhoi sylw boddhaol i gywair, ffurf a chynulleidfa drwy amrywio'r arddull • cynllunio'r gwaith yn lled ofalus er mwyn cyfleu gwahanol agweddau ar y pwnc • arddangos amrywiaeth o adnoddau iaith • gafael foddhaol ar ramadeg a chystrawen 	5 - 6
<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth am gynnwys y cerddi • crynhoi rhai ffeithiau perthnasol • cymharu a chroesgyfeirio ychydig rhwng gweithiau'r beirdd • arddangos dealltwriaeth o'r cysyniadau • ymresymu a chyfeirio at rai elfennau penodol yn y cerddi • defnyddio ambell gyfeiriad penodol at gerddi a defnyddio dyfyniadau addas yn achlysurol • trafod rhai agweddau ar arddull y beirdd a chyfeirio at dechnegau a ddefnyddir • defnyddio rhai termau gwerthfawrogi barddoniaeth 	11 - 14	<ul style="list-style-type: none"> • defnyddio iaith yn briodol i fynegi syniadau a dadleuon uniongyrchol • dangos ymwybyddiaeth o drefn, dilyniant a chywair wrth gyflwyno gwaith • defnyddio ystod o eirfa a phatrymau addas • arddangos gafael resymol ar ramadeg a chystrawen 	4
<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth fras am y cerddi • cyflwyno rhai ffeithiau perthnasol • ceisio cymharu gwaith beirdd â'i gilydd • arddangos dealltwriaeth o ambell gysyniad • dangos y tueddiad i ailadrodd cynnwys • arddangos ambell enghraifft o ddatblygu syniadau personol, arwynebol • defnyddio ambell i gyfeiriad penodol at gerddi a dyfynnu'n achlysurol iawn • ceisio trafod ambell agwedd ar arddull • defnyddio ambell derm gwerthfawrogi barddoniaeth 	6 - 10	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau uniongyrchol a syml yn lled glir • dangos peth ymwybyddiaeth o drefn, dilyniant a chywair wrth gyflwyno gwaith • defnyddio ystod o eirfa a phatrymau addas • arddangos gafael resymol ar ramadeg a chystrawen 	2 - 3
<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r ymgeiswyr hyn yn llwyddo i ddangos rhai nodweddion cadarnhaol yn unig 	0 - 5	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r ymgeiswyr hyn yn llwyddo i ddangos rhai nodweddion cadarnhaol yn unig 	0 - 1